

BÜROKRASİDEN SİVİL TOPLUMA

Uzun yıllar üst düzey bürokrat olarak görev yaptıktan sonra Vatandaşın Vergisini Koruma Derneği Genel Başkanlığı görevini üstlenen Rıdvan Selçuk, demokrasi ve vergi ilişkisini değerlendirdi.

- “Vergi sistemi demokrasinin temelini oluşturur.”
- “Yüzde 70’in üzerinde dolaylı verginin, yüzde 30 civarında dolaysız verginin olduğu bir ülkede vergi adaletinden söz etmek mümkün değildir.”
- “Çifte standartla demokratik açılım yapılamaz.”
- “Anayasada vergi ile ilgili düzenlemelere gidilmeli, yasalarla vergi affı getirilmesinin önüne geçilmelidir.”
- “Yolsuzlukla mücadelede yol almak isteniyorsa, dokunulmazlık kaldırılmalıdır”

Canan

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’ni kazandığında tek isteği diplomat olmaktı. Hocalarının da etkisiyle 2. sınıftan itibaren maliye ve iktisat derslerini çok sevince geleceği ile ilgili farklı bir yol seçti. Hesap uzmanı olacaktı. Başarıyla mezun olduktan sonra Maliye Bakanlığı’nda göreve başladı.

Birikimi ve çalışkanlığı ile efsane bürokratlardan dönemin Gelirler Genel Müdürü Altan Tufan’ın dikkatini çekti. Rıdvan Selçuk, 1987 yılında genç yaşta, her zaman gıpta ile izlediği Altan Tufan, Kemal Kılıçdaroğlu gibi bürokratların görev yaptığı Gelirler Genel Müdürlüğü’ne geçti.

Ekonomik yapıda köklü değişikliklerin yaşandığı o yıllarda, reform niteliği taşıyan pek çok kanun ve düzenlemenin hazırlanmasında çalıştı. Pek çok vergi düzenlemesinin isimsiz kahramanlarından biri oldu.

1997 yılına kadar farklı siyasi iktidarlardan 8 Maliye Bakanı ile birlikte çalıştı. Popülist politikalara asla prim vermeyen objektif yaklaşımı, çok değerli bürokratlarla birlikte çalışmanın getirdiği deneyimler ile maliye politikalarına yön verdi.

SSK Genel Müdürlüğü görevini yürüten yakın çalışma arkadaşı Kemal Kılıçdaroğlu’nun önerisi üzerine Bağ-Kur Genel Müdürü oldu. Aktüaryal dengeleri bozulmuş bir kurumu yürütmenin zorluklarını çok yakından yaşadı. Gördüğü yanlışları düzeltmek, aksaklıkları gidermek için attığı her adım, ya siyasi çalkantılar arasında unutulup bir kenara atıldı, ya da siyasetin popülist kaygılarına takıldı.

Üretememek ve yanlışları düzeltmemenin yarattığı sıkıntılara bir de iktidar değişikliği eklenince, dönemin Çalışma Bakanı Necati Çelik tarafından Kopenhag Çalışma Müşavirliğine atandı.

2000 yılında yeniden Türkiye’ye dönerek Maliye Bakanlığında Bakanlık Müşaviri olarak görev yapan Rıdvan Selçuk, 2004 yılında emekli oldu. Yeminli mali müşavir olarak serbest çalışmaya başladı.

Bir zamanlar Maliye Bakanlığında birlikte çalıştığı mesai arkadaşlarının ısrarları üzerine, vergi alanında çok önemli bir boşluğu doldurmak üzere kurulan Vatandaşın Vergisini Koruma Derneği (VAVEK) Genel Başkanlığına seçildi.

Neden bürokraside devam etmek yerine ayrılmayı tercih ettiniz?

Dönemin Çalışma Bakanı, kibarca Baş-Kur Genel Müdürlüğü için adayları olduğunu, görevden ayrılırsam ne talep edeceğimi sordular. Çalıştığınız üst amirler sizinle çalışmak istemiyorsa, verimli olmanız zordur. Ben de zaten ayrılmayı düşünüyordum. Aynı yerde 4-5 sene görev yapınca sıkılıyorsunuz. Üretim yapamıyorsunuz. Gördüğünüz yanlışlar var ama düzeltemiyorsunuz. Siyaseten uyum sağlayamadığınız takdirde aksaklıkları gidermek için adım atmanız mümkün olamıyor. Bir aksaklığın giderilmesi için kanun çıkacak, bu konuda siz gerekeni sunuyorsunuz, ama siyasi irade buna sıcak bakmıyorsa eliniz kolunuz bağlanıyor. Verimliliğiniz kaybediyorsunuz.

Ben Maliye Bakanlığına geri dönmek istedim. Bakanlık müşavirliğine atandım. Emekliliğime az bir süre kalmıştı. 2004'e kadar bekledim. Sürem dolunca emekli oldum. Kemal Kılıçdaroğlu milletvekili olunca, beni dernek yönetimine önerdi. Uygun karşılanmış. Yapılan ilk seçimde başkanlık görevine seçildim.

VAVEK ne zaman kuruldu?

1997'de kurulmuş. O dönemde ben yurt dışında idim. Emekli bürokratlar, yeminli mali müşavirler, mali müşavir arkadaşlar, vatandaşın vergilerinin nereye harcandığı noktasında bir dernek kurmak amacıyla bir araya gelmişler. Hepsi benim yakın arkadaşlarım.

Sivil toplumun önemi

Vergilendirme konusu neden önemli?

Vergilendirme konusu, demokrasi nedir sorusuyla ve ülkemizde demokrasinin geldiği nokta ile bu konu yakından ilgilidir. Demokrasi deyince ister istemez gözümüzü batılı ülkelere dönüyoruz. Batıda

demokrasiler şu noktaya gelmiş. Dört beş senede bir sandığa gidip oy vererek geleceği belirleme dönemi bitmiş. Neden? Bu dört senelik süreçte çok büyük olaylar oluyor. Yönetenleri yönlendirmek için sivil toplum örgütleri ortaya çıkıyor. Ülke yönetimine ilişkin bazı talepleri oluyor.

Danimarka'da nüfusun beş katı kadar sivil toplum örgütlerine üye var. Bu ne demektir? Bunun anlamı şudur. Danimarka'da bir kişi ortalama beş derneğe üyedir. Sistem bunu teşvik ediyor. Devlet bu derneklere faaliyetlerini yürütmeleri için yardım yapıyor.

Gelinen nokta itibarıyla batı demokrasilerinde artık vatandaşın seçimden seçime söz sahibi olması yeterli olmaktan çıkmış. Çağdaş demokrasiler, sivil toplum örgütlerinin demokrasisi olmak durumunda. Bireysel olarak sesinizi çıkarmanız zaman zaman çok güç olabiliyor çünkü. Örgütlü bir topluluk haline geldiğinizde sesinizi çok daha etkili bir biçimde çıkarmanız mümkündür.

Batılı demokrasilerde sivil toplum örgütleri mesleki alanlarda faaliyetlerini yoğunlaştırıyorlar ama toplumu ilgilendiren konularda da çok rahat ve etkili tepkiler veriyorlar.

Neden böyle bir derneğe ihtiyaç var?

Ülkemizde hepimiz vergi mükellefiyiz. Devlete hepimiz vergi ödüyoruz. Vergi zor alıma dayanır, ancak kendi içinde kuralları vardır. Bu vergi bizden alınırken yanlış yapılıyor mu? Kanunlara uygun davranılıyor mu? Bu vergiler amacına uygun harcanıyor mu? Bu vergiler kamusal hizmet olarak bize ne ölçüde geri dönebiliyor? Çarçur mu ediliyor, birilerine kaynak olarak mı aktarılıyor. Toplumun bunu takip etmesi lazım.

Ülkemizde bu alanda büyük boşluklar var. Toplanan vergilerin usulüne uygun olarak toplanıp

toplanmadığının ve nerelere harcandığının takip edilmesi açısından bu dernek kurulmuştur. Vatandaşın vergisinin takip edilmesi, yolsuzlukların takip edilmesi, varsa yolsuzlukların üzerine gidilmesi, kendi imkanlarımız çerçevesinde demokratik sisteme katkıda bulunmak hedefimizdir.

VAVEK ve Yargı

VAVEK, bir sivil toplum kuruluşu olarak etkili olabildi mi?

Biz eskiden vergi ile ilgili yanlış gördüğümüz konularda ısrarla yargı yoluna gidiyorduk. Yargı bizi, illiyet bağının olmadığı ve menfaate zarar gelmediği gerekçeyle taraf görmüyordu. Ancak, biz Kurumlar Vergisi tebliğinin avans kar dağıtımı ile ilgili bölümlerinin iptali amacıyla VAVEK olarak dava açtık. Danıştay, Gelir İdaresi'nin karşı görüşüne rağmen bizi muhatap kabul etti. Davayı da kısmen kazandık. Bu ilk defa oldu.

Devlette uzun yıllar görev yapmış biri olarak o cepheden baktığınızda ne gibi aksaklıklar gördünüz?

Gece Yarısı Ekspresi filmi izledim. Filmde gerçekten Türkiye'yi kötüleyen sahneler var. Ama bir de filmin dayandığı realite var. Filmdeki karakter yurt dışına uyuşturucu madde çıkarırken yakalanıyor. Avukatlar diyor ki, uyuşturucu kaçakçısı değil, kullanıcı olarak savunma yapacağız. Yerel mahkeme az bir ceza veriyor. Sanık da mahkeme heyetine teşekkür ediyor. Ancak savcı temyiz ediyor. Yargıtay esastan bozuyor ve yeniden yargılanma sürecinde mahkeme çok ağır bir ceza veriyor. Sanık mahkemede bağırıp çağırınca, hakim (Ben ne yapayım, ellerim kollarım Ankara'dan bağlı) diyor.

Bu film beni çok etkiledi. Türkiye'nin elleri kolları Ankara'dan bağlı. Ben bürokraside de bunu gördüm. Bir kanun hazırlanırken gerekli özen ve dikkat gösterilmiyor, sivil toplum

kuruluşlarının görüşleri alınmıyor. İdare cephesinden bakılıyor olaya ve vatandaş mağdur edecek bir çok yasal düzenleme yapılıyor.

Vatandaş biraz sesini yükseltirse, kanun yeniden düzenleniyor. Kanunlar yap boz tahtası gibi. Bürokratlar insiyatifini kullanmak istemiyor. Diyor ki, gitsin hakkını mahkemede arasın. Ama Türkiye’de hakkını mahkemede aramak kolay değil. Bir dava 4-5 yıl sürüyor.

Vatandaş olarak soruna baktığınızda değerlendirmeleriniz nasıl?

Bir özelleştirme yapma ihtiyacı duyuyorum. Bir bürokrat olarak çalışırken, masa başında alınan pek çok kararın altında imzam veya fikrim bulunmuştur. Vergiye ilişkin düzenlemeler yapılırken bunu uygulamacılara, vergi dairelerine, mükellef temsilcilerine sormamız gerekirdi.

Popülizm yanlısı

Bazen sivil toplum kuruluşları ve meslek örgütlerinden görüş alınması da sağlıklı sonuçlar vermeyebiliyor ama..

Bizde şöyle bir yanlış var. Sivil toplum kuruluşları ve meslek örgütlerinin büyük çoğunluğu, doğru, rasyonel, akılcı şeyleri savunmak yerine ne koparsak kardır diyerek, üyeleri kısa dönemde kar sağlayacak şeyleri savunuyor. Ama bu uzun dönemde üyelerinin zararları ile sonuçlanıyor.

Bağ-Kur’da Genel Müdür iken, sosyal yardım adı altında prim karşılığı olmayan bir ödeme yapıyordu. Emeklilere açıktan bir ödemeydi bu. Bana devamlı olarak bunun yükseltilmesi için baskı yapıldı. Bağ-Kur’un zaten çok büyük açıkları vardı. Bu prim artışının nasıl karşılanacağı belirsizdi. Emeklilerle ilgili bütün kuruluşlar da bunu istiyordu. Oysa iktisat okumaya bile gerek yok, bu zaten bozuk olan dengeleri tamamen alt üst eder. Maalesef bizde herkes istiyor.

Ben Bağ-Kur’da göreve başladığımda emeklilik yaşı düşürüldü. Erkekler 25, kadınlar 20 yaşında emeklilik hakkı tanındı. Güzel, ancak bunu yaparken aktüeryal dengeniz şiddetle bozuluyor. Kaynak bulursanız, isterseniz emeklilik süresini isterseniz 15 yıla düşürün, ama kaynak yok. İnsanlar emeklilik yaşının yükseltilmesine çok karşı çıktılar. Kısa dönemde elde edilen kazanımlar, uzun dönemde bize zarar olarak geri dönüyor. Bunu yüksek enflasyon olarak, bütçe açıkları olarak yine vatandaş geri ödüyor.

Bunu neye bağlıyorsunuz?

Bu bir demokrasi kültürü sorunudur. Bürokrat sorunu çözme konusunda doğru inisiyatif kullanamıyor, vatandaş ile hakkını arama yollarını tam olarak bilemiyor. Demokrasi hep istemek olarak algılanıyor ve idare de yükümlülüklerini gereği gibi yerine getirmiyor. Olaylara objektif bakmak lazım ve yanlış yapan insanlara da oy vermemek lazım. Popülist politikalara itibar etmemek lazım.

Vergi sistemi adaletsiz

Türkiye’de vergi uygulamalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yüzde 70’in üzerinde dolaylı verginin, yüzde 30’lar civarında dolaysız verginin olduğu bir ülkede vergi adaletinden söz etmek mümkün değildir. Bu sistemin çağdaş ve demokratik bir vergi sistemi olduğu söylenemez.

Gelirler Genel Müdürlüğü şu anda hiçbir iş yapmasa yine bu miktarda vergi toplar. Sıkıştığınız zaman akaryakıt, tütün ve içki üzerindeki vergileri artırırsınız. Böyle bir sistemde vergi adaletinden bahsetmeniz mümkün değil. Krizle ilgili kararlar alındı. Bazı sektörlerde vergi oranları düşürüldü. Ama ardından bütçe açıklarını kapatmak için hizmet sektöründen alınan vergiler artırıldı. ÖTV artırıldı. Bir yanlış düzenlemeyi başka bir yanlışla telafi etmeye çalışıyorsunuz.

Olması gereken şu: Düşük vergi oranlarıyla etkin ve uygulanabilir bir ceza sisteminin uygulanması lazım. İnsanlara diyeceksiniz ki; ben senin gelirin yüzde 20’sini alırım. Ama kaçırdığını tespit edersem en ağır cezayı ödersin.

Yalnız bunu yaparken insanlara, devlet benden çok bir şey istemiyor duygusunu vereceksiniz. Adil olmak zorundasınız. Evini geçindiremeyen insandan da vergi almayacaksınız. İnsanların asgari geçim seviyesini vergi dışı bırakmak zorundasınız.

Dolaysız vergilerin sistem içindeki payı mutlaka artırılmalı ve etkin bir denetim sistemi kurulmalıdır. Dünyada bunun örnekleri vardır. ABD’de Al Capone yolsuzlukları nedeniyle değil, vergi kaçırdığı için tutuklanmıştır.

Vergi denetimi sizce etkin mi?

Hesap Uzmanları Kurulu ve Teftiş Kurulundaki herkes özgürce davranır ve incelemesini hiç kimse engelleyemez ve yönlendiremez. Benim görev yaptığım dönemde öyleydi. Bugün de öyle olduğunu umuyorum.

Denetim elemanları savcılık makamı gibidir. Çok ağır bir yük taşırlar. İddianız çok büyük sonuçlar doğurabilir. Vergi inceleme elemanlarının son derece objektif davranmaları gerekir. Maalesef denetim de zaman zaman kötüye kullanılıyor.

Şu anda bakana doğrudan bağlı olarak görev yapan kurulların güçlendirilerek yeniden yapılandırılması lazım. Bu, ABD’de hiçbir yere bağlı olmadan vergi denetimi yapan kurullar biçiminde çalışır. Ama Türkiye şartlarında bunu gerçekleştirmek çok zor. Siyaseten baskı ile iş yapan denetim elemanı varsa, denetim birimlerinin kendi içinde böylelerini ayıklaması lazımdır. Denetçilerin her türlü baskıya karşı direnmesi ve hata yapanın camia içinde deşifre edilmesi lazım. Ki bu camia, hata yapanı yargı cezaları dışında cezalandırmasını da çok iyi bilir.

Vergi sistemi ve demokrasi

Vergi sistemindeki adaletsizlikler siyasi ve toplumsal sisteme nasıl yansıyor?

Vergi sistemi demokrasinin temelini oluşturmaktadır. Demokrasi belgesi olan Magna Carta devletin vatandaşla vergi konusundaki sözleşmesidir. Derebeyleri oturup o zamanki kral ile bizden şu kadar vergi alacaksınız diye anlaşma yapıyorlar.

Böyle bir vergi anlayışı dışlanarak demokratik açılım yapılacağı kanısında mısınız?

Kürt sorunu dahil pek çok sorun yıllar önce rahatlıkla çözülebilecekken bu noktaya gelebilmiştir. Demokratik açılımın yapabilmek için hem yönetenler olarak hem de halk olarak demokratik kuralların özümsemesi lazım. Uygun gördüğümüz alanda demokratik açılım yapalım, uygun görmediğimiz alanda yapmayalım mantığı ile demokrasi olmaz. Çifte standartla demokratik açılım yapılamaz. Türkiye’de gördüğümüz şey bu.

Bu anlamda umutlu musunuz?

Çifte standart var. Bazı önyargılar var. Bunun için çok umutlu değilim.

Vergi reformu ihtiyacı var mı?

Bazı vergi yasalarında düzenlemelere gidilmesi şart. Ben Vergi Konseyi’nde üyeyim. Vergi Konseyi iyi şeyler yapmak istiyor. Konsey’de tüm sivil toplum ve meslek kuruluşlarının temsilcileri var, hocalar var, eski bürokratlar var. Türkiye’de vergi konusunda bir karmaşa olduğu, yüzlerce kanun ve tebliğin basitleştirilerek, sadeleştirilmesi yönünde bir karar alınmıştı. Gelir üzerinden alınan vergilerin tek bir kitapta birleştirilmesi önerilmişti. Hala çalışması devam ediyor.

Maalesef şu oluyor. Maliye Bakanlığı bizden görüş istiyor, kanun hazırlamamızı istiyor. Siz hazırlıyorsunuz. Ama bir bakıyorsunuz, başka yerlerde bir kanun hazırlanmış, TBMM’ye gitmiş. Hiç haberiniz olmuyor, o kanun çıkıyor.

Vergi affı olmaz

Vergi konusunda Anayasal düzenlemeleri yeterli buluyor musunuz?

Anayasa’nın 73. maddesi ile vergi konusu düzenlenmiş. Bakanlar Kurulu’na bazı yetkiler de verilmiş. Ama uygulamada, Anayasa ile verilmiş yetkilerin dışına çıkılıyor. İstisnai yetkiler sürekli hale getiriliyor.

Anayasa’da vergi affı ile ilgili düzenlemeler yapılmalıdır. Çünkü vergi affı diye bir şey olmaz. Bu, verginin eşit ve adil olacağı prensibine aykırı. Verginin mutlaka kanunla konulması gerekir ve bir yanlışlık varsa dava konusu edilebilmelidir.

Anayasaya aykırılık

Bazı yasaların Anayasa Mahkemesi’ne götürülmesi noktasında sivil toplum kuruluşlarına yetki verilebilir mi?

Niye olmasın. Şu anda getirilen kanunun Anayasa’ya aykırılığı noktasında bazı düzenlemelere gidilebilir.

Belli koşullarda sivil toplum kuruluşları ve meslek örgütlerine bazı

kanunların Anayasa Mahkemesinde iptal edilmesi hakkı verilebilir. Ama her aklına esen her kanunu Anayasa Mahkemesi’ne götürmemeli. Çünkü Anayasa Mahkemesi süreci şu anda bile çok uzun bir süreç. Koşulları ve sınırları çok iyi çizilmek suretiyle sivil toplum kuruluşlarına belli konuları Anayasa Mahkemesi’ne götürme hakkı tanınabilir.

Harcamaların denetlenmesi açısından bir referandum hakkı verilmesini doğru olur mu?

Sınırları çizilmek koşuluyla olabilir. Ama referandum uygulaması sık sık yapılamayacak bir şey. Her konuyu her zaman referanduma götürürseniz işin içinden çıkamazsınız.

Özellikle yerel yönetimlerde sivil toplum örgütlerinin kararlara ve denetime daha etkin katılımı sağlanabilir.

Dokunulmazlık olmaz

Yolsuzlukların önlenmesi açısından dokunulmazlık konusunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Dokunulmazlık benim mantığıma ters. Dokunulmazlık diye bir şey olmaz. Ne milletvekilinin ne bürokratin dokunulmazlığı olmaz. Yasaya aykırı kim davranmışsa onun hesabını vermek zorunda. Gerekli gereksiz ihbarlarla sistemin çalışmaz hale getirilmesi endişesi varsa, bu da yargıda yapılacak düzenlemelerle giderilir. Haksız ihbarlar varsa gereği yapılır.

Dokunulmazlığın yanı sıra bürokratin yol açtığı zararlardan sorumlu tutulması yolunda yapılan düzenlemenin uygulamadaki sorunlar giderilmelidir. Burada siyasi takdir hakkına yer verilmemelidir.

Hiçbir kurum denetim dışı olamaz. Kamu hizmeti veren hiçbir kurum denetim dışı olamaz. Bu konudaki mekanizmalar da maalesef yetersiz. ■